

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Social hållbarhet inom fysisk planering och boende

Kontaktpersoner

Nirmala Blom Adapa

Birgitta Guevara

Torbjörn Sahl

nirmala.blom-adapa@lansstyrelsen.se

birgitta.guevara@lansstyrelsen.se

torbjorn.sahl@lansstyrelsen.se

Uppdaterad 2015-04-02

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Social hållbarhet inom fysisk planering och bostadsförsörjning

Lagar och konventioner, nationella och regionala mål, perspektiv och teman

Social hållbarhet har fått en mer framträdande plats inom samhällsplaneringen. Samtidigt är social hållbarhet ett område som innefattar många olika perspektiv och teman.

Syftet med det här kunskapsunderlaget är att underlätta Länsstyrelsens arbete med att integrera social hållbarhet i den fysiska planeringen och i boendeplaneringen. Dokumentet är tänkt att fungera som ett verktyg som uppdateras och förändras utifrån förändringar i lagar och regelverk, men också utifrån ny kunskap och nya insikter.

I plan- och bygglagen (2011:100) och lagen om bostadsförsörjning (2013:866) lyfts tydligt kopplingen till en hållbar utveckling. Exempelvis ska planläggningen främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden. Översiktsplanen och kommunernas riktlinjer för bostadsförsörjningen ska samordnas med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen.

Inom den fysiska planeringen samordnar Länsstyrelsen de statliga intressena. Länsstyrelsen ger råd till länets kommuner i planeringsfrågor och förser dem med planeringsunderlag. Kommunerna samråder med Länsstyrelsen om översikts- och detaljplaner samt om riktlinjer för bostadsförsörjningen.

Länsstyrelsens rekommenderade checklista för att bevaka social hållbarhet inom fysisk planering och bostadsförsörjning.

Perspektiv	<i>Hänsyn taget?</i>	Teman	<i>Hänsyn taget?</i>
Demografi		Delaktighet	
Barn		Bostadsförsörjning	
Unga		Segregation	
Äldre		Mötesplatser	
Funktionsnedsatta		Tillgänglighet	
Jämställdhet		Trygghet	
Utsatta grupper på bostadsmarknaden		Folkhälsa	
Hemlöshet		Kollektivtrafik	

Innehåll

LAGAR OCH KONVENTIONER.....	6
De mänskliga rättigheterna.....	6
Regeringsformen	7
Diskrimineringslagen	7
Socialtjänstlag (2001:453)	7
LSS Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade	9
Bostadsförsörjningslagen	9
Plan- och bygglagen	10
NATIONELLA MÅL	12
Folkhälsa	12
Jämställhet.....	12
Integration.....	13
Ungdomspolitik	13
Barnrättspolitik.....	13
Funktionshinder	14
Transportpolitiska mål	15
Landsbygdsprogrammet.....	15
Mål och prioriteringar för samhällsplaneringen och byggandet.....	16
Mål och prioriteringar för bostadsmarknaden.....	16
REGIONALA MÅL.....	17
Vision Västra Götaland – ”Det goda livet”	17
Jämställdhetsstrategin	17
Strategi för tillväxt och utveckling i Västra Götaland 2014–2020	18
Handlingsplanen för jämlik hälsa.....	18
KOPPLINGAR TILL LÄNSSTYRELSENS UPPDRAG	19
Förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion	19
Förordning (2007:713) om regionalt tillväxtarbete.....	19

PERSPEKTIV	21
Demografi	21
Barn	22
Unga	22
Äldre	23
Funktionsnedsatta	25
Jämställdhet.....	26
Utsatta grupper på bostadsmarknaden	27
Hemlöshet.....	28
TEMAN	29
Delaktighet.....	29
Bostadsförsörjning	30
Segregation	31
Mötesplatser	32
Tillgänglighet.....	33
Trygghet.....	34
Folkhälsa	35
Kollektivtrafik.....	35

LAGAR OCH KONVENTIONER

De mänskliga rättigheterna

De mänskliga rättigheterna täcker många delar av en människas liv och syftar till att alla människor ska få möjlighet att leva ett dragligt liv. Ansvaret för att de mänskliga rättigheterna inte kränks vilar på regeringen och på all statlig och kommunal verksamhet. Bland de rättigheter som omfattas av de mänskliga rättigheterna återfinns:

- Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard
- Rätten till en bostad
- Rätten till hälsa, arbete och utbildning
- Rätten att inte bli diskriminerad
- Kvinnors rättigheter
- Barns rättigheter
- Lika rättigheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck
- Rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- Urfolkens rättigheter
- Rättigheter för nationella minoriteter
- Flyktingars och migranternas rättigheter
- Yttrandefrihet samt tanke- och religionsfrihet
- Förenings- och församlingsfrihet

Rätten till en bostad

Rätten till en bostad återfinns i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och i konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Rätten till en bostad finns också definierad i den reviderade europeiska sociala stadgan.

Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna - Artikel 25

1. Var och en har rätt till en levnadsstandard tillräcklig för den egna och familjens hälsa och välbefinnande, inklusive mat, kläder, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala tjänster samt rätt till trygghet i händelse av arbetslöshet, sjukdom, invaliditet, makas eller makes död, ålderdom eller annan förlust av försörjning under omständigheter utanför hans eller hennes kontroll.

Konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter - Artikel 11

1. Konventionsstaterna erkänner rätten för var och en till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj, däribland tillräckligt med mat och kläder, och en lämplig bostad samt till ständigt förbättrade levnadsvillkor. Konventionsstaterna skall vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att denna rätt förverkligas och erkänner att internationellt samarbete på frivillig grund är av väsentlig betydelse i detta sammanhang.

Europeisk social stadga (reviderad)- Artikel 31

Rätt till bostad - För att trygga att den enskilde i praktiken kommer i åtnjutande av rätt till bostad, åtar sig parterna att vidta åtgärder som syftar till:

1. Att främja tillgången till bostäder med rimlig standard.
2. Att förebygga och minska hemlösheten i syfte att successivt undanröja den.
3. Att göra bostäder ekonomiskt tillgängliga.

Regeringsformen

1 kap. 2 §

Den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.

Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd ska vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Särskilt ska det allmänna trygga rätten till arbete, bostad och utbildning samt verka för social omsorg och trygghet och för goda förutsättningar för hälsa.

Det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer.

Det allmänna ska verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden samt värna den enskildes privatliv och familjeliv.

Det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara. Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person.

Samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Lag (2010:1408).

Diskrimineringslagen

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Denna lag har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Socialtjänstlag (2001:453)

Om samhällsplanering i 3 kap - Vissa uppgifter inom socialtjänsten, m.m.

1 § Till socialnämndens uppgifter hör att

- göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen,
- medverka i samhällsplaneringen och i samarbete med andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda främja goda miljöer i kommunen,
- informera om socialtjänsten i kommunen,
- genom uppsökande verksamhet och på annat sätt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden,
- svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det.

2 § Socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen skall bygga på nämndens sociala erfarenheter och särskilt syfta till att påverka utformningen av nya och äldre bostadsområden i kommunen. Nämnden skall också verka för att offentliga lokaler och allmänna kommunikationer utformas så att de blir lätt tillgängliga för alla.

Socialnämnden skall även i övrigt ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och ungdom, äldre och andra grupper som har behov av samhällets särskilda stöd. Socialnämnden skall i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning.

Om äldre människor - 5 kap. Rätten till bistånd

4 § Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund).

Socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. Lag (2010:427).

5 § Socialnämnden ska verka för att äldre människor får goda bostäder och ska ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service.

Kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor som behöver särskilt stöd.

Den äldre personen ska, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges. Lag (2010:427).

Om människor med funktionshinder - 5 kap. Rätten till bistånd

7 § Socialnämnden skall verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra.

Socialnämnden skall medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och får bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd.

Kommunen skall inrätta bostäder med särskild service för dem som till följd av sådana svårigheter som avses i första stycket behöver ett sådant boende.

8 § Socialnämnden skall göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för människor med fysiska och psykiska funktionshinder samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på dessa områden.

Kommunen skall planera sina insatser för människor med fysiska och psykiska funktionshinder. I planeringen skall kommunen samverka med landstinget samt andra samhällsorgan och organisationer.

LSS Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

9 § Insatserna för särskilt stöd och service är:

1. Rådgivning och annat personligt stöd som ställer krav på särskild kunskap om problem och livsbetingelser för människor med stora och varaktiga funktionshinder.
- ...
8. Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet.
9. Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna.

Bostadsförsörjningslagen

1 § Varje kommun ska med riktlinjer planera för bostadsförsörjningen i kommunen. Syftet med planeringen ska vara att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder och för att främja att ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs. Vid planeringen av bostadsförsörjningen ska kommunen samråda med berörda kommuner och ge länsstyrelsen, aktören med ansvar för regionalt tillväxtarbete i länet och andra regionala organ tillfälle att yttra sig.

Riktlinjer för bostadsförsörjningen ska antas av kommunfullmäktige under varje mandatperiod. Förändras förutsättningarna för de antagna riktlinjerna ska nya riktlinjer upprättas och antas av kommunfullmäktige. *Lag (2013:866)*.

2 § Kommunens riktlinjer för bostadsförsörjningen ska minst innehålla följande uppgifter:

1. kommunens mål för bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet,
2. kommunens planerade insatser för att nå uppsatta mål, och
3. hur kommunen har tagit hänsyn till relevanta nationella och regionala mål, planer och program som är av betydelse för bostadsförsörjningen.

Uppgifterna ska särskilt grundas på en analys av den demografiska utvecklingen, av efterfrågan på bostäder, bostadsbehovet för särskilda grupper och marknadsförutsättningar. *Lag (2013:866)*.

3 § Länsstyrelsen ska lämna kommunerna i länet råd, information och underlag för deras planering av bostadsförsörjningen. Länsstyrelsen ska uppmärksamma kommunerna på behovet av samordning mellan kommuner i frågor om bostadsförsörjning och verka för att sådan samordning kommer till stånd. *Lag (2013:866)*.

4 § Kommunens riktlinjer för bostadsförsörjningen ska vara vägledande vid tillämpningen av 2 kap. 3 § 5 plan- och bygglagen (2010:900). *Lag (2013:866)*.

5 § En kommun ska lämna regeringen de uppgifter om kommunens bostadsförsörjningsplanering som regeringen begär. *Lag (2013:866)*.

6 § Om kommunens riktlinjer för bostadsförsörjningen saknar någon sådan uppgift som avses i 2 § första stycket 3, får regeringen förelägga kommunen att anta nya riktlinjer. *Lag (2013:866)*.

7 § Om det behövs för att främja bostadsförsörjningen ska en kommun anordna bostadsförmedling. Om två eller flera kommuner behöver gemensam bostadsförmedling, ska dessa kommuner anordna sådan bostadsförmedling.

Regeringen får förelägga en kommun att anordna kommunal bostadsförmedling enligt första stycket. *Lag (2013:866)*.

8 § En kommunal bostadsförmedling som förmedlar lägenheter i turordning efter kötid får, utöver sådan förmedlingsersättning som får tas ut vid yrkesmässig bostadsförmedling enligt 12 kap. 65 a § jordabalken, ta ut en avgift för rätten att stå i kö (köavgift) av den hyressökande. Kravet på förmedling efter kötid ska inte hindra att ett begränsat antal lägenheter som är tillgängliga för kön fördelas enligt ett förturssystem.

Köavgiften får tas ut för högst ett år i taget. Kommunen får bestämma avgiften och grunderna för hur den ska tas ut. *Lag (2013:866)*.

Plan- och bygglagen

1 kap, 1 §

I denna lag finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

2 kap, 3 §

3 § Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja

1. en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt,
4. en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens, och
5. bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet.

Även i andra ärenden enligt denna lag ska hänsyn tas till de intressen som anges i första stycket 1–5. *Lag (2013:867)*.

3 kap, 5 §,

5 § Av översiktsplanen ska framgå

1. grunddragen i fråga om den avsedda användningen av mark- och vattenområden,
2. kommunens syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras,
3. hur kommunen avser att tillgodose de redovisade riksintressena och följa gällande miljökvalitetsnormer,
4. hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen, och
5. sådana områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 7 kap. 18 e § första stycket miljöbalken.

NATIONELLA MÅL

Här beskrivs de mål som har närmast kopplingar till social hållbarhet. För att få en övergripande bild av relevanta nationella mål, planer och program inom samhällsplanering se Boverkets [Sammanställning av nationella mål, planer och program av betydelse för fysisk samhällsplanering](#).

Folkhälsa

Det övergripande målet för folkhälsa är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.

Folkhälsa handlar om allt från individens egna val och vanor till strukturella faktorer som yttre miljöer och demokratiska rättigheter i samhället. Det finns många myndigheter som mer eller mindre arbetar med målområdena, men Folkhälsomyndigheten har ett övergripande ansvar. Det finns **11 folkhälsopolitiska målområden**, de som är mest relevanta inom samhällsplaneringen är:

1. **Delaktighet och inflytande i samhället**
2. **Ekonomiska och sociala förutsättningar**
3. **Barn och ungas uppväxtvillkor**
5. **Miljöer och produkter**
9. **Fysisk aktivitet**

Mer information om kopplingen mellan folkhälsomålen och samhällsplaneringen finns i Boverkets [Sammanställning av nationella mål, planer och program av betydelse för fysisk samhällsplanering](#).

Jämställdhet

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Följande delmål anger inriktningen av regeringens politik inom området:

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Mer information om kopplingen mellan jämställdhet och samhällsplaneringen finns i Boverkets [Sammanställning av nationella mål, planer och program av betydelse för fysisk samhällsplanering](#).

Integration

Integrationspolitiken är en del av regeringens samlade politik för jobb, utbildning och välfärd. En politik som skapar rättvisa och trygghet för alla är också en politik för bättre integration. Alla människor har olika förutsättningar oavsett om man är född i Sverige eller inte, och det offentliga har ett ansvar att sträva efter att alla ska ha lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter.

Arbete är den främsta vägen in i det svenska samhället. Arbete betyder gemenskap och tillhörighet; makt att forma sitt liv och sin framtid. Dessvärre stängs alltför många ute från denna möjlighet. Det gäller inte minst nyanlända flyktingar samt utrikes födda kvinnor och unga. Fler utrikes födda kvinnor och män måste ges förutsättningar att snabbt komma in i arbete. Alla steg i mottagandet av nyanlända invandrare ska syfta till att hitta ett jobb. Detta är regeringens främsta prioritet på integrationsområdet.

Mer information om kopplingen mellan integration, diskriminering och samhällsplaneringen finns i Boverkets [Sammanställning av nationella mål, planer och program av betydelse för fysisk samhällsplanering](#).

Ungdomspolitik

Målet för ungdomspolitik är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Målet gäller för alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år.

Ungdomspolitik är sektorsövergripande och behandlar ungdomars villkor inom områden som utbildning, arbete, försörjning, bostad, hälsa, inflytande, kultur och fritid. Regeringen påbörjar ett reformarbete för bättre och mer jämlik utbildning, minskad arbetslöshet och ökad jämställdhet och som möter utmaningarna inom miljöområdet. Regeringen kommer att ha ett starkt fokus på att stärka ungas situation i samhället. Det sker inte minst genom viktiga utbildningsreformer som syftar till att alla ungdomar ska kunna fullfölja en gymnasieutbildning och åtgärder för att minska antalet ekonomiskt inaktiva unga, till exempel unga som varken arbetar eller studerar.

Mer information om kopplingen mellan ungdomspolitik och samhällsplaneringen finns i Boverkets [Sammanställning av nationella mål, planer och program av betydelse för fysisk samhällsplanering](#).

Barnrättspolitik

Målet för barnrättspolitik är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande. Målet grundar sig bland annat på de åtaganden som Sverige gjort genom att ratificera barnkonventionen och syftar till att främja och skydda barnets rättigheter och intressen i samhället.

Mer information om kopplingen mellan barnrättspolitik och samhällsplaneringen finns i Boverkets [Sammanställning av nationella mål, planer och program av betydelse för fysisk samhällsplanering](#).

Funktionshinder

Målen för funktionshinderspolitiken är en samhällsgemenskap med mångfald som grund, att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet och jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Visionen är att hinder för människors delaktighet i samhället ska rivas. Det är en fråga om jämlikhet och rättvisa. Kvinnor och män med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att verka i vardagen på lika villkor vad gäller delaktighet och tillgänglighet.

Mer information om kopplingen mellan funktionshinder och samhällsplaneringen finns i Boverkets [Sammanställning av nationella mål, planer och program av betydelse för fysisk samhällsplanering](#).

Transportpolitiska mål

Det övergripande målet för svensk transportpolitik är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgare och näringsliv i hela landet. Under det övergripande målet har regeringen också satt upp funktionsmål och hänsynsmål med ett antal prioriterade områden.

Funktionsmålet

Funktionsmålet handlar om att skapa tillgänglighet för resor och transporter. Transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Samtidigt ska transportsystemet vara jämställt, det vill säga likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.

Hänsynsmålet

Hänsynsmålet handlar om säkerhet, miljö och hälsa. De är viktiga aspekter som ett hållbart transportsystem måste ta hänsyn till. Transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt. Det ska också bidra till att miljö kvalitetsmålen uppnås och till ökad hälsa.

Landsbygdsprogrammet

Det nuvarande landsbygdsprogrammet gäller från 2007 till och med 2013. Landsbygdsprogrammet är ett verktyg för att nå målen för landsbygdspolitiken. Programmet innehåller satsningar i form av stöd och ersättningar för att utveckla landsbygden. Åtgärderna i programmet finansieras gemensamt av Sverige och EU.

Ekonomisk, ekologisk och social utveckling är målet

Landsbygdsprogrammet sätter mål för utvecklingen samt prioriterade områden och målgrupper. Det övergripande målet är en hållbar utveckling, såväl ekonomiskt som ekologiskt och socialt. Genom olika åtgärder, i form av stöd och ersättningar, stimuleras företagande och sysselsättning. Landsbygden ska också få en ökad tillväxt och bättre konkurrenskraft.

Programmets åtgärder ska genomföras med hänsyn till miljön och med hjälp av lokalt engagemang. Detta ska återspeglas i de olika stöd och ersättningar som ingår i programmet. Landsbygdsprogrammet är indelat i tre områden som i programmet kallas för axlar:

1. förbättra jord- och skogsbrukets konkurrenskraft
2. förbättra miljön och landskapet
3. förbättra livskvaliteten, bredda företagandet och främja utvecklingen av landsbygdens ekonomi.

Det finns även en fjärde axel, Leader. Leader är en metod för landsbygdsutveckling som kan användas i arbetet med att genomföra landsbygdsprogrammet.

Unga, kvinnor eller personer med utländsk bakgrund är särskilt viktiga målgrupper i landsbygdsprogrammet.

Mål och prioriteringar för samhällsplaneringen och byggandet

De nationella målen för samhällsplaneringen är:

- en tydlig roll för fysisk planering i arbetet för en hållbar utveckling av städer, tätorter och landsbygd
- ett regelverk och andra styrmedel som på bästa sätt tillgodoser kraven på effektivitet samtidigt som rättssäkerhet och medborgerligt inflytande säkerställs
- goda förutsättningar för byggande av bostäder och lokaler, etablering av företag och för annat samhällsbyggande samtidigt som en god livsmiljö tryggas.

Visionen för samhällsplaneringen är bland annat att förenkla de byggregler som skyddar människor och miljö så att byggprocesserna kan bli snabbare. Skyddet av riksintressanta områden ska vara enkelt att tillämpa i planering och tillståndsgivning.

Mål för byggandet är:

- långsiktigt hållbara byggnadsverk
- effektiva regelverk och andra styrmedel som utifrån ett livscykelperspektiv verkar för effektiv resurs- och energianvändning samt god inomhusmiljö i byggande och förvaltning
- en väl fungerande konkurrens i bygg- och fastighetssektorn.

Visionen för byggandet är bland annat att nyproduktion ska komplettera befintliga områden och skapa förutsättningar för bra service och bra gemensamma miljöer. 250 000 nya bostäder ska byggas till och med 2020.

Mål och prioriteringar för bostadsmarknaden

Delmålet för bostadspolitiken är långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven. Visionen är bland annat att den svenska bostadspolitiken ska bidra till att bekämpa arbetslösheten och skapa fler jobb.

Regeringen att staten ska stödja en renovering och energieffektivisering av hyresbostäder i bland annat miljonprogramsområdena. Regeringen vill på ett miljömässigt och socialt hållbart sätt modernisera bostäderna i miljonprogramsområdena. Regeringens föreslagna stöd omfattar bostadsområden som behöver rustas upp av miljöskäl.

REGIONALA MÅL

Vision Västra Götaland – ”Det goda livet”

Visionen består av tre delar:

1. Hållbar utveckling med dess tre dimensioner, den ekonomiska, sociala och miljömässiga.
Ett hållbart samhälle ska tillgodose dagens behov utan att äventyra kommande generationers behov. Alla beslut ska utformas på ett sätt som beaktar ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenser
2. Fyra generella perspektiv, som ska genomsyra allt – den gemensamma regionen, Fyra generella perspektiv, som ska genomsyra allt; Den gemensamma regionen, Jämställdhet, Integration och Internationalisering
3. Fem fokusområden, dit huvuddelen av utvecklingsarbetet inriktas;
 1. Ett livskraftigt och hållbart näringsliv,
 2. Ledande i kompetens och kunskapsutveckling,
 3. Infrastruktur och kommunikationer med hög standard,
 4. En ledande kulturregion och
 5. En god hälsa.

Jämställt Västra Götaland 2014-2017

För att kunna erbjuda en jämställd service för alla som bor, arbetar och vistas i länet måste ett jämställdhetsperspektiv integreras i all verksamhet. Länsstyrelsen och Västra Götalandsregionen har tagit fram en länsövergripande strategi för jämställdhetsarbetet. Strategin är en plattform för arbetet med jämställdhetsintegrering i länet. Syftet med strategin är att:

- Tydliggöra Länsstyrelsens uppgift att bedriva, samordna och stödja arbetet med jämställdhetsintegrering på regional nivå
- Anpassa och konkretisera nationella jämställdhetspolitiska mål i förhållande till regionala förutsättningar
- Fördjupa samverkan mellan centrala aktörer på jämställdhetsområdet, samt tydliggöra roll- och ansvarsfördelningen
- Förbättra förutsättningarna för uppföljning och utvärdering av jämställdhetspolitiken på regional nivå.

Arbetet med strategin bygger på de jämställdhetspolitiska målen. Målen har konkretiserats och anpassats utifrån Västra Götalands specifika förutsättningar. Tre strategiska fokusområden valts ut:

1. Makt, inflytande och ekonomisk jämställdhet
2. Makt och hälsa
3. Makt och mäns våld mot kvinnor

Strategi för tillväxt och utveckling i Västra Götaland 2014–2020

VG2020, strategi för tillväxt och utveckling i Västra Götaland, är det gemensamma styrdokumentet och vägvisaren för hela Västra Götalands utveckling mellan åren 2014 – 2020. Strategin syftar till att ytterligare stärka Västra Götaland som en attraktiv, ansvarsfull och internationellt konkurrenskraftig kunskapsregion.

Strategin har starka kopplingar till EU:s strategi för tillväxt, Europa 2020. Målet är att invånarna i hela Västra Götaland ska ha bästa möjliga förutsättningar att utvecklas.

Strategin består av 32 prioriterade frågor inom ramen för fyra teman och nio områden. De fyra teman strategin är indelad i är:

1. En ledande kunskapsregion
2. En region för alla
3. En region där vi tar globalt ansvar
4. En region som syns och engagerar

Handlingsplanen för jämlik hälsa

I internationella jämförelser har Sverige och Västra Götaland en god folkhälsa, hög levnadsnivå och minskad dödlighet i ett flertal livsstilssjukdomar. Däremot är de sociala skillnaderna i folkhälsa fortfarande tydliga och hälsan har inte förbättrats i utsatta grupper på samma positiva sätt som för befolkningen i sin helhet. Främsta orsakerna till den sämre hälsan är bristen på arbete och utbildning. Bara i Västra Götaland ger ojämlikhet i hälsa under ett år upphov till drygt 1 500 dödsfall ”i förtid” och ett produktionsbortfall motsvarande 2,2 miljarder kronor.

Med det som bakgrund har Folkhälsokommittén tagit fram handlingsplanen för jämlik hälsa. Denna är uppdelad i tre delar:

1. Jämlika och jämställda livsvillkor
2. Trygga och goda uppväxtvillkor
3. Livslångt lärande

KOPPLINGAR TILL LÄNSSTYRELSENS UPPDRAG

Förordning (2007:825) med länsstyrelseinstruktion^[1]

2 § Länsstyrelsen ska verka för att nationella mål får genomslag i länet samtidigt som hänsyn ska tas till regionala förhållanden och förutsättningar.

Länsstyrelsen ska utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande och inom myndighetens ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser.

Länsstyrelsen ska främja länets utveckling och noga följa tillståndet i länet samt underrätta regeringen om dels det som är särskilt viktigt för regeringen att ha vetskap om, dels händelser som inträffat i länet.

...

5 § Länsstyrelsen ska

1. integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta kvinnors och mäns samt flickors och pojkars villkor,
2. genomgående analysera och presentera individbaserad statistik med kön som övergripande indelningsgrund om det inte finns särskilda skäl mot detta,
3. vid beslut och andra åtgärder som kan röra barn analysera konsekvenserna för dem och därvid ta särskild hänsyn till barns bästa,
4. vid samråd, beslut och andra åtgärder verka för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning,
5. integrera de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta rättigheterna i den egna verksamheten, särskilt skyddet mot diskriminering,
6. verka för att det av riksdagen fastställda nationella folkhälsomålet uppnås genom att folkhälsan beaktas inom länsstyrelsernas arbete med bl.a. regional tillväxt, samhällsplanering, krishantering samt alkohol och tobak,

...

Förordning (2007:713) om regionalt tillväxtarbete^[2]

...

2 § Med regionalt tillväxtarbete avses i denna förordning insatser för att skapa hållbar regional tillväxt och utveckling.

Det regionala tillväxtarbetet består bland annat av att regionala utvecklingsprogram utarbetas och genomförs. Inom ramen för tillväxtarbetet kan regionala tillväxtprogram utarbetas. ...

^[1] Ändringar införda t.o.m. SFS 2011:1497

^[2] Ändringar införda t.o.m. SFS 2010:1759

3 § Det regionala tillväxtarbetet bedrivs i syfte att uppfylla den regionala tillväxtpolitikens mål och främja en hållbar regional tillväxt.

Den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013 är vägledande för det regionala tillväxtarbetet.

4 § Det regionala tillväxtarbetet bör utformas och bedrivs i sektorsövergripande samarbete mellan aktörer på lokal och nationell nivå. Arbetet kan också utformas och bedrivs i samarbete med aktörer på europeisk nivå. Samordning med regionala planer inom ramen för det nationella strukturfondsprogrammet, kommunernas översiktsplanering, landsbygdsprogrammet, program för de areella näringarna, lokala utvecklingsavtal samt länsplaner för regional transportinfrastruktur ska särskilt eftersträvas i arbetet. ...

...

7 § Det regionala utvecklingsprogrammet ska utgöra en samlad strategi för ett eller flera läns regionala tillväxtarbete. Utvecklingsprogrammet binder samman planeringsprocesser med betydelse för en hållbar regional utveckling och underlättar samverkan mellan länen. ...

...

Statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet

14 § Statliga myndigheter ska, inom sina verksamhetsområden, verka för att målet för den regionala tillväxtpolitiken uppnås. I myndigheternas verksamhetsplanering ska därför insatser som bidrar till att uppnå målen i de regionala utvecklingsprogrammen och till det regionala tillväxtarbetet i övrigt beaktas.

...

Särskilt om länsstyrelsens ansvar

18 § Länsstyrelsen har i samtliga län ansvaret för att

1. följa upp hur andra statliga myndigheter tillämpar det regionala utvecklingsprogrammet,
2. främja och samordna andra statliga myndigheters insatser för regional tillväxt i länet, och
3. i förekommande fall, löpande informera samverkansorganet eller självstyrelseorganet om andra statliga myndigheters insatser för regional tillväxt i länet.

PERSPEKTIV

Demografi

Frågor

- Görs en strukturerad analys av befolkningen och olika befolkningsgruppers situation?
- Finns statistik över befolkningsökning?
- Finns en strategi för befolkningsutvecklingen framåt?
- Utgör analysen av befolkningen och befolkningsutvecklingen en grund för planen?
- Finns en könsuppdelad statistik inom relevanta områden?
- Tas invandringens betydelse för befolkningsökningen upp?

Att tänka på

68 % av befolkningsökningen i länet mellan 1998-2007 bestod av invandring.

(Invandrarers flyttmönster” SCB:s demografiska rapporter 2008:4. Demografiska rapporter 2008:4)

2011 invandrade 14 401 personer till länet, samtidigt lämnade 8 506 personer länet och landet. I Västra Götalands län hade 42 av 49 kommuner haft en negativ befolkningstillväxt 2008 om man bortser från invandringen. (Källa SCB)

Exempel från synpunkter på ÖP

I översiktsplanen står att kommunen vill vända befolkningsutvecklingen. Trots det saknas en strukturerad analys av befolkningen och olika befolkningsgruppers situation.

Kommunen vill, liksom övriga kommuner i länet, öka sin befolkning. I det sammanshanget vill Länsstyrelsen lyfta invandringens betydelse för befolkningsutvecklingen i länet. 2011 invandrade 14 401 personer till länet, samtidigt lämnade 8 506 personer länet och landet. I Västra Götalands län hade 42 av 49 kommuner haft en negativ befolkningstillväxt 2008 om man bortser från invandringen. Att uppmuntra nyanlända att flytta in i länets kommuner och att arbeta för att de stannar kvar är av vikt för utvecklingen och tillväxten i hela länet.

Befintlig statistik tydliggör behovet av att integrera ett jämställdhetsperspektiv i planarbetet, genom kartläggning och analys av kvinnor och män, pojkars och flickors förutsättningar i kommunen. Regeringens jämställdhetspolitiska mål kan vara en bra utgångspunkt i arbetet med att ge kvinnor och män samma makt att forma samhället och sina liv.

Länkar och lästips

[SCB befolkningsstatistik](#)

[Om kvinnor och män i Västra Götalands län 2012 – en statistikbok](#)

[Migrationsinformation](#)

Barn

Frågor

- Lyfts barns situation och behov i planen?
- Har barn deltagit i samrådsprocessen och/eller planprocessen?
- Planeras platser där barn spontant kan leka och umgås?
- Hur ser trygghetsaspekterna ut ur ett barnperspektiv?

Att tänka på

Att planera för "en tät stad" ligger i tiden. Det har flera positiva aspekter exempelvis ur miljösynpunkt. Det är dock viktigt att inte tappa barnperspektivet vid planeringen av täta städer. Barn behöver plats för spontanlek.

Trångboddhet drabbar barn och unga. Det påverkar möjligheten att läsa läxor men också chansen att få tillräckligt med ro och sömn. Ungdomar i trångboddhet tillbringar ofta mycket tid på gatan vilket ökar risken till frustration, utåtagerande och gängbildningar.

Exempel från synpunkter på ÖP

I översiktsplanen eftersträvas en hög bebyggelsestäthet. Att planera "för en tät stad" ligger i tiden och det finns flera positiva aspekter av en sådan planering exempelvis utifrån miljösynpunkt. Men det är viktigt att inte tappa barnperspektivet vid planeringen av täta städer. Finns platser kvar där barn spontant kan leka och umgås? Hur ser trygghetsaspekterna ut utifrån ett barnperspektiv?

Kommunen lyfter på ett föredömligt sätt ett antal perspektiv som har koppling till social hållbarhet i planen. Det handlar om folkhälsomålen, barnperspektivet och jämställdhetsperspektivet. Barnperspektivet har också ingått i översiktsplanens riktlinjer och i planen redovisas ett antal aspekter som bör beaktas i samhällsplaneringen utifrån detta perspektiv.

Länkar och lästips

- Göteborgs stad [Barnperspektivet i samhällsbyggnadsprocessen](#)
- Trafikverket, Boverket och sex kommuner driver ett projekt för att öka ungas inflytande: [Barn och unga i samhällsplaneringen](#)
- Barnombudsmannen har tagit fram en inspirationsbok med exempel från verksamheter runt om i landet. Här kan du läsa mer om inspirationsboken: [Lyssna på oss!](#)
- Länsstyrelsens information om "barns rättigheter, barnperspektiv och barnkonsekvensanalyser" på insidan.

Unga

Frågor

- Lyfts ungdomars situation och behov i planen?
- Har ungdomar deltagit i samrådsprocessen och/eller planprocessen?
- Lyfts ungdomars problem och behov på bostadsmarknaden?

- Finns det en plan för bostäder till ungdomar? Finns en plan för bostäder till studenter?
- Kopplas gruppens situation till bostadsplaneringen?
- Planeras det för platser som passar ungdomar, där ungdomar kan umgås utan att uppfattas som störande?
- Hur ser trygghetsaspekterna ut utifrån ett ungdomsperspektiv?
- Finns en kollektivtrafik som passar ungdomars behov och önskemål?

Att tänka på

Ungdomar är en av de grupper som har störst problem på bostadsmarknaden. Tidigare har det framför allt varit svårt för ungdomar att hitta ett boende i större städer men nu är det svårt även i mindre städer. ([Källa Boverket](#))

Ungdomar är den grupp som flest kommuner i Västra Götalands län bedömer har det *särskilt* svårt på bostadsmarknaden - 31 av 49 kommuner. (BMA Länsstyrelsen Västra Götalands län, 2012)

Ungdomar har ofta mindre resurser än vuxna att röra sig med. Därför är det viktigt att det finns platser där det är möjligt att befinna sig utan att det kostar pengar. Det är relevant att tänka på när caféer och restauranger planeras på tidigare allmän plats.

Ungdomar umgås oftare i grupp än vuxna och ibland uppfattas ungdomar som rör sig i grupp som störande av vuxna. I ett samhälle som passar ungdomar behövs platser där ungdomar kan umgås utan att det uppfattas som störande.

Exempel från synpunkter på ÖP

Det behövs en konsekvensanalys med barn i fokus eftersom barns behov av den fysiska miljön är annorlunda än vuxnas. Det kan handla om säkra platser där barn spontant kan leka och umgås men också om inbjudande platser som passar ungdomar.

Vissa grupper har större svårigheter på bostadsmarknaden och är därför extra viktiga att uppmärksamma. Det handlar exempelvis om ungdomar, nyanlända flyktingar, stora barnfamiljer och ensamstående föräldrar.

Länkar och lästips

- Ungdomsstyrelsen (2011) [Fokus 11, En analys av ungas bostadssituation](#)
- Boverket (2013) [Ungdomars boende – lägesrapport 2013](#)
- Boverket (2013) [Regionala analyser av bostadsmarknaden 2013](#)
- Länsstyrelsen Västra Götalands län (2013) [Bostadsmarknadsanalys Västra Götalands län](#)
- Göteborgs stad [Barnperspektivet i samhällsbyggnadsprocessen](#)
- Trafikverket, Boverket och sex kommuner driver ett projekt för att öka ungas inflytande: [Barn och unga i samhällsplaneringen](#)
- Barnombudsmannen har tagit fram en inspirationsbok med exempel från verksamheter runt om i landet. Här kan du läsa mer om inspirationsboken: [Lyssna på oss!](#)

Äldre

Frågor

- Tas äldres situation och behov upp i planen?
- Planeras det för äldres behov av bostäder?
- Kopplas äldres situation till bostadsplaneringen?

- Tar planen upp behovet av tillgänglighet?
- Hur ser trygghetsaspekterna ut utifrån äldres perspektiv?

Att tänka på

När det gäller bostäder för äldre kan det förtydligas att det finns lagkrav på att planera för och tillgodose behovet av bostäder. Socialtjänstlagen 5 kap. (Se också avsnittet tidigare om lagar och konventioner, sid 6)

Den grupp som känner störst otrygghet i stadens rum är äldre kvinnor, det är också den grupp som förändrar sitt beteende i störst utsträckning på grund av känslan av otrygghet.

Mer än hälften av landets kommuner uppger att behovet av särskilda boendeformer för äldre är täckt. Var fjärde kommun räknar med att kunna täcka behovet de närmaste åren. 13 procent av landets kommuner bedömer att bristen på särskilda boenden för äldre kommer att kvarstå trots en utbyggnad de närmaste åren. ([Källa Boverket 2013](#))

Exempel från synpunkter på ÖP

Positivt ur ett socialt hållbarhetsperspektiv är intentionerna att bygga blandat och med olika upplåtelseformer samt att översiktsplanen tar upp äldres och funktionsnedsattas situation på bostadsmarknaden. När det gäller bostäder för dessa grupper kan det förtydligas att det finns ett lagkrav att planera för och tillgodose behovet av bostäder.

Äldres och funktionsnedsattas situation bör också analyseras i kommunens plan för bostadsförsörjningen. För dessa båda grupper finns särskilda lagkrav.

Positivt är också att man har mål och strategier för tillgänglighet och lyfter olika gruppers förutsättningar och behov, såsom barn och äldre.

Länkar och lästips

Boverket (2013) [Regionala analyser av bostadsmarknaden 2013](#)

Funktionsnedsatta

Frågor

- Tas funktionsnedsattas situation och behov upp i planen?
- Tas funktionsnedsattas behov på bostadsmarknaden upp?
- Kopplas gruppens situation till bostadsplaneringen?
- Tar planen upp behovet av tillgänglighet?
- Har planen riktlinjer för tillgänglighet?

Att tänka på

När det gäller bostäder för funktionsnedsatta kan det förtydligas att det finns lagkrav på att planera för och tillgodose behovet av bostäder. Socialtjänstlagen 5 kap och LSS Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade § 9. (Se också avsnittet om lagar och konventioner)

Exempel från synpunkter på ÖP

Positivt ur ett socialt hållbarhetsperspektiv är också intentionerna att bygga blandat och med olika upplåtelseformer samt att översiktsplanen tar upp äldres och funktionsnedsattas situation på bostadsmarknaden. När det gäller bostäder för dessa grupper kan det förtydligas att det finns ett lagkrav att planera för och tillgodose behovet av bostäder.

Länkar och lästips

Boverket (2013) [Regionala analyser av bostadsmarknaden 2013](#)

Länstyrelsens information om tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning på insidan.

Jämställdhet

Frågor

- Lyfts kvinnor och mäns, flickor och pojkars situation och behov i planen?
- Har kommunen policys/mål för jämställdhet som ligger till grund för planarbetet?
- Har en könsuppdelad statistik gjorts inom relevanta områden?
- Har en kartläggning och analys av kvinnors och mäns, pojkars och flickors behov och förutsättningar i kommunen gjorts? Exempelvis gällande:
 - Transporter/resande
 - Trygghet
 - Bostadsutbud
 - Fritidsanläggningar, bibliotek, annan service
- Används en könsuppdelad statistik vid analys och som grund för planeringen?
- Har både kvinnor och män, flickor och pojkar deltagit i samrådsprocessen och/eller planprocessen?
- Behandlas trygghetsaspekten i planen?

Att tänka på

Män gör fler bilresor medan kvinnor i högre grad använder kollektiva färdmedel, till följd av skillnader gällande inkomster, bilinnehav, familjesituation samt inställning till kollektivtrafik kontra bilanvändning. Skillnaden i resande mellan könen är störst för låginkomsttagare, och inom denna grupp är skillnaden något större bland utlandsfödda än svenskfödda. (uppgifter från *Mäns och kvinnors resande*, JÄMKOM 2007)

Var fjärde kvinna uppger att hon känner sig otrygg när hon går ute ensam en sen kväll i sitt bostadsområde. Otryggheten får också större konsekvenser för kvinnor, som i högre utsträckning ändrar sitt beteende.

Exempel från synpunkter på ÖP

Det saknas också ett jämställdhetsperspektiv i översiktsplanen. För att integrera ett jämställdhetsperspektiv behövs en kartläggning och analys av kvinnor och män, pojkar och flickors behov och förutsättningar i kommunen. En könsuppdelad statistik inom relevanta områden är en bra utgångspunkt för att belysa eventuella skillnader och likheter baserade på kön, för att därefter säkerställa att både kvinnor och män blir synliggjorda i processen. Det kan handla om allt från hur män respektive kvinnor använder kollektiva färdmedel till hur trygghetsaspekten ur ett jämställdhetsperspektiv behandlas och kommer att behandlas i det framtida planeringsarbetet.

Översiktsplanen skulle överlag gynnas av ett tydligare mångfalds- barn- och jämställdhetsperspektiv. Dessutom är det av intresse att se hur samrådsprocessen och deltagandet i planprocessen sett ut och eventuellt kan förbättras utifrån dessa perspektiv.

Länkar och lästips

Länsstyrelsens information om jämställdhet och jämställdhetsintegrering på insidan.

Boverkets information om satsningen på trygghet ur ett jämställdhetsperspektiv [Tryggt och jämt](#)

Utsatta grupper på bostadsmarknaden

Frågor

- Lyfts vikten av att planera för boenden till de grupper som har det svårast på bostadsmarknaden?
- Lyfts behovet av boende för ungdomar, nyanlända flyktingar, stora barnfamiljer och ensamstående föräldrar?
- Har kommunen en aktuell plan för bostadsförsörjningen?
- Görs en koppling mellan bostadsförsörjningen och översiktsplanen?
- Görs kopplingar till bostadsförsörjningen i detaljplaner?

Att tänka på

Ett fungerande boende är en mänsklig rättighet Enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, artikel 25; FN:s konvention för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, artikel 11; den (reviderade) europeiska sociala stadgan, artikel 31 samt av målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § regeringsformen.

Exempel från synpunkter på ÖP

Bostadsförsörjningen har en framträdande roll i kommunens ambition med utveckling och tillväxt. Det är viktigt att arbetet med bostadsförsörjning kopplas till översiktsplaneringen eftersom det finns ömsesidiga och tydliga samband mellan dem. Genom boendepaneringen tas invånarnas behov av bostäder upp och hur man ska tillgodose efterfrågan från människor i olika skeden av livet, och olika behov och önskemål när det gäller boendeform, bostadstyp, läge, etc.

Vissa grupper har större svårigheter på bostadsmarknaden och är därför extra viktiga att uppmärksamma. Det handlar exempelvis om ungdomar, nyanlända flyktingar, stora barnfamiljer och ensamstående föräldrar. Äldres och funktionsnedsattas situation bör också analyseras i kommunens plan för bostadsförsörjningen. För dessa båda grupper finns särskilda lagkrav. Ett fungerande boende är en mänsklig rättighet¹ och arbetet med ett fungerande boende för alla är ett viktigt steg mot en hållbar samhällsutveckling.

Länkar och lästips

Rätten till en bostad återfinns i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och i konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Rätten till en bostad finns också definierad i den reviderade europeiska sociala stadgan. (Se även under Lagar och Konventioner, sid 4 i detta underlag)

[Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna](#) - Artikel 25

[Konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter](#) - Artikel 11

[Europeisk social stadga \(reviderad\)](#)- Artikel 31

Hemlöshet

Frågor

- Lyfts vikten av att planera för boenden till de grupper som har det svårast på bostadsmarknaden?
- Finns en plan för att arbeta mot hemlöshet?
- Finns en plan för att förebygga vräkning av barnfamiljer?
- Har kommunen en aktuell plan för bostadsförsörjningen? Innefattar den gruppen hemlösa?
- Görs en koppling mellan bostadsförsörjningen och översiktsplanen? Är kopplingen mer allmän än att bara gälla hemlösa?
- Görs kopplingar till bostadsförsörjningen i detaljplaner? Är kopplingarna mer allmänna än att bara gälla hemlösa?

Att tänka på

Under en vecka i maj 2011 rapporterades cirka 34 000 personer som hemlösa eller utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden. Ofta förknippas hemlöshet med personer som saknar tak över huvudet, som sover ute eller på härbärg. Men de kartläggningar som gjorts visar att det inte finns "en typisk hemlös". Det handlar istället om ett antal situationer som man kan befina sig i, för kortare eller längre tid. Socialstyrelsen använder sig av följande definitioner:

Situation 1: Akut hemlöshet -2011 fanns i akut hemlöshet cirka 4 500 personer varav de flesta var män. Missbruks- och beroendeproblem var vanligt och många var födda utanför Sverige.

Situation 2: Boende på institutioner och i kategoriboenden - 2011 fanns cirka 5 600 personer boende på institutioner och i kategoriboenden. Andelen män var också här hög jämfört med de övriga situationerna. Många hade missbruks- och beroendeproblematik och psykisk ohälsa.

Situation 3: Långsiktig boendelösning- I de mest långsiktiga boendelösningarna bodde cirka 13 900 personer. Här fanns många familjer. Missbruks- och beroendeproblematik var minst förekommande jämfört med hela gruppen hemlösa personer och andelen utrikesfödda var hög.

Situation 4: Eget ordnat kortsiktigt boende- Personerna i eget ordnat kortsiktigt boende var cirka 6 800. De var yngre än i de övriga situationerna och många hade missbruks- och beroendeproblem.

Från 2011 finns för första gången även uppgifter om *barn och ungdomar* (18 år eller yngre) som av olika skäl levde under hemlösa förhållanden utanför familjen. Cirka 400 barn och unga befann sig i en gråzon mellan hemmet och samhällets vård och omsorg under mätveckan. Främsta orsaken var familjekonflikt och de flesta bodde hos vänner och bekanta.

Exempel från synpunkter på ÖP

Problematiken kring hemlöshet och vräkning av barnfamiljer är ett annat område som bör uppmärksammas och hanteras. Ett fungerande boende är en mänsklig rättighet¹ och arbetet med ett fungerande boende för alla är ett viktigt steg mot en hållbar samhällsutveckling.

Länkar och lästips

[Socialstyrelsens hemsida](#)

[Länsstyrelsens hemsida](#)

TEMAN

Delaktighet

Frågor

- Hur har samrådsprocessen och deltagandet i planprocessen sett ut vad gäller ålder, kön och mångfald?
- Förs en diskussion kring hur deltagandet i samrådsprocessen och planprocessen kan vidgas utifrån ett mångfalds- och jämställdhetsperspektiv?
- Arbetar kommunen aktivt med en medborgardialog?

Att tänka på

Deltaktighet och deltagandet i samråds- och planprocessen är en bra fråga att ta upp vid kommunträffar då kommunerna presenterar kommande planer och program.

Valdeltagandet sjunker, färre och färre blir medlemmar i politiska partier, förtroendemannauppdrag har blivit mer och mer professionaliserade. Denna förändring har inte bara skett i Sverige utan är en internationell trend i hela västvärlden. (SKL, se länk nedan)

Medborgardialog handlar både om kunskapsinhämtning och om förankring. Samhället är idag i en snabb förändring och därför behövs en dialog med medborgarna för att få in kunskaps om olika livsvillkor. En dialog med medborgarna stöttar också förankringsprocessen.

Exempel från synpunkter på ÖP

Översiktsplanen skulle överlag gynnas av ett tydligare barn- mångfalds- och jämställdhetsperspektiv Dessutom är det av intresse att se hur samrådsprocessen och deltagandet i planprocessen sett ut och eventuellt kan förbättras utifrån dessa perspektiv.

Länkar och lästips

[SKL:s hemsida, om medborgardialog](#)

Sören Olsson, S2020 Göteborgs Stad – [Social hållbarhet i ett planeringsperspektiv](#)

Bostadsförsörjning

Frågor

- Bedriver kommunen en aktiv bostadspolitik?
- Har kommunen en aktuell plan för bostadsförsörjningen?
- Görs en koppling mellan bostadsförsörjningen och översiktsplanen?
- Görs kopplingar till bostadsförsörjningen i detaljplaner?
- Tas vikten av att bygga blandat med varierande lägenhetstyper och upplåtelseformer upp i planen?
- Tas situationen för grupper som har det svårt på bostadsmarknaden upp i planen?
- Planeras byggande av hyresrätter?

Att tänka på

Enligt bostadsförsörjningslagen ska varje kommun ”planera bostadsförsörjningen så att alla i kommunen kan leva i goda bostäder” (1 §).

Rätten till boende är en mänsklig rättighet. - Enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, artikel 25; FN:s konvention för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, artikel 11; den (reviderade) europeiska sociala stadgan, artikel 31 samt av målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § regeringsformen.

Exempel från synpunkter på ÖP

Positivt i översiktsplanen utifrån ett socialt hållbarhetsperspektiv är att kommunen tar upp vikten av en aktiv bostadspolitik, behovet av varierande lägenhetstyper och upplåtelseformer, vikten av bostäder med hög tillgänglighet och ett aktuellt bostadsförsörjningsprogram.

Länstyrelsen vill också påminna om bostadsförsörjningslagen enligt vilken ”varje kommun ska planera bostadsförsörjningen så att alla i kommunen kan leva i goda bostäder” (1 §) samt att rätten till boende är en mänsklig rättighet.

Länkar och lästips

[Bostadsförsörjningslagen](#)

[Boverket om bostadsförsörjning](#)

Segregation

Frågor

- Lyfts segregation i planen?
- Om segregationen lyfts, kopplas frågan till både resursstarka och resurssvaga områden?
- Lyfts segregation som en problematik och utmaning för hela staden och/eller regionen? Eller läggs fokus endast på resurssvaga områden?
- Redovisas relevant statistik?
- Finns det en plan för att motverka segregationen?
- Tas vikten av att bygga blandat upp?
- Lyfts problematiken kring gentrifiering?

Att tänka på

Segregation betyder åtskillnad och svensktäta områden är lika segregerade som invandrantäta! Segregation är inte en fråga för enskilda stadsdelar utan en fråga för hela staden/kommunen samt en mellankommunal och regional fråga.

I vissa områden sker utveckling där individer med hög socioekonomisk status flyttar till stadsdelar som traditionellt har dominerats av individer ur lägre sociala klasser eller från etniska minoriteter. Denna sociala förändringsprocess eller gentrifiering kan kopplas till de ombyggnationer som måste göras i många miljonprogramsområden. I exempelvis Pennygången i Göteborg kommer hyrorna att höjas kraftigt i samband med nödvändiga stambyten som kompletteras med stora standardhöjningar.

Exempel från synpunkter på ÖP

I planen står det att det inte finns några "tydligt segregerade bostadsområden" i kommunen eftersom "majoriteten av de boende är svenskfödda". Länsstyrelsen vill påpeka att segregation betyder åtskillnad och att svensktäta områden är lika segregerade som invandrantäta.

Det är endast i de stadsdelar där en hög andel av befolkningen har utländsk bakgrund som segregationen behandlas. Länsstyrelsen vill i sammanhanget påpeka att segregation betyder åtskillnad och att svensktäta områden är lika segregerade som invandrantäta.

För att minska segregationen krävs bland annat ett blandat byggande och att kommunen planerar för grupper som har det svårt på bostadsmarknaden genom att prioritera byggande av enklare hyresrätter. Kommunen tar upp att rätten till bostad är ett basalt behov men begränsar sig då till att ta upp särskilda boenden för äldre och funktionshindrade. Länsstyrelsen vill i det sammanhanget nämna även andra grupper som har svårigheter på bostadsmarknaden såsom nyanlända invandrare och låginkomsttagare.

Länkar och lästips

[SCB – artiklar om integration och segregation](#)

[Institutet för bostads- och urbanforskning \(IBF\)](#)

Mötesplatser

Frågor

- Tar planen upp vikten av att skapa mötesplatser där människor med olika bakgrund träffas naturligt?
- Diskuteras det hur olika delar av staden hänger ihop?
- Diskuteras det hur barriärer i staden kan byggas bort?

Att tänka på

Närheten mellan människor och möjligheten till möten är en av stadens grundidéer. I det offentliga rummet – på gator, torg och i parker – utövas en form av social kontroll genom samspelet mellan människor. Sören Olsson är sociolog och har tagit fasta på stadslivets betydelse och har utvecklat begreppet samspelssegregation som han menar är lika betydelsefull som boendesegregation. Det handlar om huruvida människor med olika bakgrund träffas, möts och ser varandra i olika sammanhang vilket bland annat har betydelse för social och kulturell mångfald. Till skillnad från boendesegregation som handlar om åtskillnad mellan grupper i boendet handlar samspelssegregation om åtskillnad mellan grupper i det offentliga rummet. (Från artikeln av Ann Legeby – se nedan under länkar)

Exempel från synpunkter på ÖP

Positivt är också att kommunen tar upp vikten av att skapa mötesplatser ”för alla, med olika intressen och mellan olika kulturer”. För ett tryggt samhälle behövs en social robust struktur. Ett av de viktigaste verktygen för att skapa en social robusthet och gynna integration mellan olika befolkningsgrupper är att bygga blandat. Ett annat viktigt verktyg är att skapa mötesplatser där människor med olika bakgrund träffas naturligt. I sammanhanget är det viktigt att titta på de offentliga platsernas utformning.

Positivt är särskilt översiktsplanens fokus på att bygga ihop staden, att bygga bort barriärer och fokuseringen på mötesplatser.

Länkar och lästips

[Artikel - Legeby, Anna Ses vi på gatan](#)

Tillgänglighet

Frågor

- Tar planen upp behovet av tillgänglighet?
- Finns riktlinjer för tillgänglighet i kommunen?
- Tas funktionsnedsattas situation upp?
- Tas äldres behov av tillgänglighet upp?
- Tas funktionsnedsattas och äldres behov av tillgänglighetsanpassade bostäder upp?
- Kopplas behovet av tillgänglighetsanpassade bostäder till bostadsplaneringen?

Att tänka på

När det gäller bostäder för funktionsnedsatta och äldre kan det förtydligas att det finns ett lagkrav att planera för och tillgodose behovet av bostäder. Socialtjänstlagen 5 kap och LSS Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade § 9. (Se också avsnittet om lagar och konventioner sid 6 och 7)

Exempel på synpunkter på ÖP

Översiktsplanen bör därför innehålla en analys och diskussion kring olika gruppers behov. Det kan handla om segregation och behovet av mötesplatser men också om tillgänglighet, trygghet och tillgång till fritidsaktiviteter.

Dessutom kan planen med fördel kompletteras med en diskussion kring tillgänglighet inte minst med tanke på att kommunen har en åldrande befolkning.

Länkar och lästips

Boverket (2013) [Regionala analyser av bostadsmarknaden 2013](#)

Länsstyrelsens information om tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning på insidan.

Trygghet

Frågor

Lyfts trygghetsfrågan?

- Ur ett jämställdhetsperspektiv?
- Ur ett barnperspektiv?
- Ur ett ungdomsperspektiv?

Att tänka på

Kvinnor är mer otrygga än män och den grupp som känner störst otrygghet i stadens rum är äldre kvinnor. Kvinnor förändrar sitt beteende i större utsträckning på grund av känslan av otrygghet. Samtidigt är unga män den grupp som råkar ut för mest misshandel.

Andelen personer som känner sig otrygga när de går ut sent på kvällen har minskat från 21 procent 2006 till 15 procent 2012. Samtidigt upplever drygt tre av fyra av de tillfrågade i NTU att brottsligheten i samhället ökar. De två grupper som uppger otrygghet och oro i störst utsträckning är kvinnor och utrikes födda personer. De äldsta uppger i störst utsträckning att de på grund av otrygghet inte går ut alls. Men det är unga vuxna (20–24 år) som oftast uppger att de oroar sig för att bli överfallna eller misshandlade när de vistas ute. (BRÅ)

Resultaten visar även att otrygghet varierar beroende på hur man bor. Boende i flerfamiljshus i storstadsregionerna uppger oro och otrygghet i ungefär dubbelt så stor utsträckning som personer boende i småhus i mindre städer eller på landsbygden. Otryggheten är också större hos de som på något sätt utsatts för brott — både direkt och indirekt. (BRÅ)

Exempel från synpunkter på ÖP

När det gäller trygghetsaspekten tydliggörs problemet med ödsliga platser som pendelstationen samt gångtunnlarna under järnväg och motorväg. Ur trygghetssynpunkt är gångtunnlar speciellt problematiska speciellt ur ett jämställdhetsperspektiv. Även ur ett barnperspektiv är ödsliga platser vid kollektivtrafikens knutpunkter samt gång- och cykeltunnlar problematiska eftersom barn och ungdomar ofta är hänvisade till att gå, cykla eller resa kollektivt.

Översiktsplanen bör innehålla en analys och diskussion kring olika gruppers behov. Det kan handla om tillgänglighet, trygghet och tillgång till fritidsaktiviteter men också om segregation och behovet av mötesplatser.

Att lyfta social hållbarhet i planarbetet handlar också om hur befolkningsstatistiken är utformad och används. För att integrera ett jämställdhetsperspektiv i planarbetet behövs exempelvis en kartläggning och analys av kvinnor och män, pojkar och flickors behov och förutsättningar i kommunen. Med en könsuppdelad statistik kan kommunen lättare säkerställa att både kvinnor och män blir synliggjorda i processen. Det kan handla om allt från hur män respektive kvinnor använder kollektiva färdmedel till hur trygghetsaspekten behandlas.

Länkar och lästips

Boverkets information om satsningen på trygghet ur ett jämställdhetsperspektiv [Tryggt och jämt](#)

Folkhälsa

Frågor

- Lyfts folkhälsans koppling till samhällsplaneringen i planen?
- Planerar kommunen för närhet till parker, grönområden och anläggningar som är viktiga för ett fysiskt aktivt liv?
- Tas vikten av rekreation upp?
- Förs en diskussion om en aktiv fritid?
- Finns det tillgång till friluftsliv- och naturliv?
- Stimuleras aktiva transporter som att cykla och gå genom välutbyggda cykel- och gångvägar?
- Tas hänsyn till miljöaspekter som buller, radon etc.?

Att tänka på

Tillgång till attraktiva grönområden ger förutsättningar för god hälsa i befolkningen, men det finns grupper i samhället som är mer angelägna i folkhälsosammanhang. Dessa är barn, unga och äldre men även andra grupper som är utsatta för hälsorisker: personer med funktionsnedsättning, personer med utländsk bakgrund och socioekonomiskt svaga grupper.

Forskning visar att vistelser i naturen har positiv betydelse för såväl den fysiska som psykiska hälsan. Den fysiska aktivitetsnivån ökar, kroppen återhämtar sig, stressnivån sjunker och dessutom ger naturen skydd under värmeböljor, något som är extra viktigt för barn, äldre och personer med funktionsnedsättning. Grönområden kan även främja socialt deltagande och interaktion mellan människor.

Exempel från synpunkter på ÖP

Positivt är också att översiktsplanen så tydligt tar upp folkhälsoperspektivet som finns integrerat i hela översiktsplanen.

Kommunen lyfter på ett föredömligt sätt ett antal perspektiv som har koppling till social hållbarhet i planen. Det handlar om folkhälsomålen, barnperspektivet och jämställdhetsperspektivet. Barnperspektivet har också ingått i översiktsplanens riktlinjer och i planen redovisas ett antal aspekter som bör beaktas i samhällsplaneringen utifrån detta perspektiv. Önskvärt vore att översiktsplanen kompletterades med analyser och konsekvensbeskrivningar även utifrån folkhälsomålen och jämställdhetsperspektivet.

Länkar och lästips

[Grönområden för fler - en vägledning för bedömning av närhet och attraktivitet](#)

[Bostadsområdet - en hälsofrämjande arena](#)

[Hälsokonsekvensbedömning i fysisk planering](#)

Kollektivtrafik

Frågor

- Tas vikten av en fungerande kollektivtrafik upp i planen?
- Diskuteras kring olika gruppers användande av kollektivtrafiken i planen?

Att tänka på

Män gör fler bilresor medan kvinnor i högre grad använder kollektiva färdmedel, till följd av skillnader gällande inkomster, bilinnehav, familjesituation samt inställning till kollektivtrafik kontra bilanvändning. Skillnaden i resande mellan könen är störst för låginkomsttagare, och inom denna grupp är skillnaden något större bland utlandsfödda än svenskfödda. (uppgifter från *Mäns och kvinnors resande*, JÄMKOM 2007)

Resursvaga grupper samt barn och unga är mer beroende av att kollektivtrafiken fungerar än andra grupper. Därför är det av vikt att dessa grupper deltar i samråds- och planprocessen.

Exempel från synpunkter på ÖP

Med en könsuppdelad statistik kan kommunen lättare säkerställa att både kvinnor och män blir synliggjorda i processen. Det kan handla om allt från hur män respektive kvinnor använder kollektiva färdmedel till hur trygghetsaspekten behandlas.

Positivt i översiktsplanen utifrån ett socialt hållbarhetsperspektiv är att kommunen tar upp vikten av blandad bebyggelse, gemensamma mötesplatser, trygghet, kollektivtrafikens betydelse och vikten av ett varierat fritidsutbud.

Länkar och lästips

[Ett jämställt transportsystem i Stockholm – Så kan vi uppnå det!](#)